

Wpływ indywidualnych cech wyborców na ich aktywność polityczną – wyniki badań sondażowych przeprowadzonych na terenie Gniezna przed wyborami samorządowymi w 2014 roku

JEDNYM Z NAJWAŻNIEJSZYCH, A ZARAZEM NAJPOWSZECHNIEJSZYCH ELEMENTÓW współczesnego życia politycznego w krajach demokratycznych są wolne wybory. W literaturze przedmiotu akt wyborczy jest rozumiany jako proces, w którym stanowiące elektorat społeczeństwo, korzystając z rzeczywistych uprawnień władczych, wyłania przedstawicielskie – kolektywne bądź jednoosobowe – organy władzy politycznej (Wróbel, 2000, s. 121-122). Wybory pełnią przy tym kilka istotnych funkcji. Wśród nich wymienia się: uprawomocnienie wspólnoty politycznej i rządu, wytypowanie prawowitych władz, agregację interesów obywateli oraz zadecydowanie, jakie i kogo interesy będą realizowane (Raciborski, 2003, s. 19). W świetle tego nie powinien dziwić fakt, iż wybory uchodzą dziś za warunek sine qua non ładu demokratycznego (Dahl, 1995, s. 316).

Aktu wyborczego nie powinno się jednak wyłącznie sprowadzać do przysługującego obywatelom czynnego prawa wyborczego¹ (Skarżyńska, 2005, s. 204). Zachowanie wyborcze jest bowiem traktowane jako ogół bardziej złożonych zachowań obywateli, ujawniających się w trakcie procesu wyborczego. Obejmuje ono różnego rodzaju działania, do których zalicza się m.in. zainteresowanie wyborami, podjęcie decyzji wyborczej, jej treść, bezpośrednie zaangażowanie w kampanię wyborczą lub jego brak, czy w końcu – kluczowe dla procesu wyborczego – rozstrzygnięcie o uczestnictwie w głosowaniu bądź jego zaniechanie (Skarżyńska, 2005, s. 204). Wszystkie wskazane strategie postępowania w większym lub mniejszym stopniu określają stosu-

¹ „Zachowanie wyborcze” oznacza również kandydowanie na polityczne stanowiska. Można je zatem analizować z perspektywy biernego prawa wyborczego. Niemniej niniejszy artykuł będzie uwzględniał wyłącznie determinanty zachowań wyborców, a zatem koncentrował się na czynnym prawie wyborczym (Skarżyńska, 2005, s. 204).

nek jednostki do polityki, systemu politycznego i jego poszczególnych składników. Na artykułowaną postawę składają się ściśle powiązane komponenty:

- poznawczy (intelektualny) – odnoszący się do całokształtu prawdziwej i nieprawdziwej wiedzy jaką posiadamy na temat interesującego nas przedmiotu;
- emocjonalno-oceniający – obejmujący uczucia wobec obiektu, które nierzadko determinują konkretne zachowania polityczne;
- behawioralny – przejawiający się gotowością do podjęcia aktywności politycznej, wynikający z utrwalonych wzorów zachowań politycznych (Antoszewski, Herbut, 2004, s. 333).

Nie należy przy tym zapominać, iż postawa polityczna jest zjawiskiem o charakterze psychologicznym, indywidualnym i bezpośrednio nieobserwowalnym. O jej istnieniu i zawartości wnioskuje się na podstawie wypowiedzi badanego podmiotu oraz obserwacji jego zachowań politycznych (Antoszewski, Herbut, 2004, s. 333). Pomimo wyraźnej korelacji między zachowaniem politycznym² a postawą polityczną, ta druga, jest pojęciem szerszym i bardziej ogólnym. Dla niniejszej analizy obie kategorie będą niewątpliwie użyteczne. Nadrzędnym celem podjętych rozważań stanie się bowiem próba konfrontacji politycznych deklaracji przebadanych wyborców z ich indywidualnymi, socjo-społecznymi, cechami.

PODSTAWOWE FORMY ZACHOWAŃ WYBORCZYCH

W LITERATURZE PRZEDMIOTU NAJCZĘŚCIEJ WYRÓŻNIA SIĘ DWA RODZAJE ZACHOWAŃ wyborczych. W pierwszej kolejności, wspomina się o partycypacji – lub absencji wyborczej. Autorzy podkreślają przy tym mnogość czynników, które warunkują finalną decyzję wyborcy o uczestnictwie w akcie wyborczym, bądź jego zaniechaniu (Korzeniowski, 2002, s. 239). Okazuje się bowiem, że interpretacja zachowań elektoratu nie powinna ograniczyć się do prostych antycypacji. Drugim rodzajem opisywanego zachowania jest sam akt wyboru, sprowadzający się do wskazania konkretnej partii lub polityka. To działanie określa się mianem decyzji lub preferencji wyborczej (Korzeniowski, 2002, s. 239). I choć dla wielu badaczy podział ten ma charakter stricte porządkujący, to większość z nich nie ma wątpliwości, że w praktyce społecznej

²W artykule pojęcie „postawa polityczna” będzie traktowane zamiennie z pojęciem „postawa wyborcza”.

motywy obu działań wzajemnie się przenikają (Stencel, 2010, s. 18-21). Teoretycy wyliczają trzy najbardziej prawdopodobne scenariusze zachowania wyborców. Pierwszy z nich zakłada, że potencjalny wyborca już na długo przed terminem wyborów wie, na kogo będzie głosował. Ową pewność wiąże się nie tylko z posiadanymi przez wyborcę przekonaniem, lecz także z pewną specyficzną tradycją głosowania, która od pokoleń funkcjonuje w danej rodzinie (wspólnocie). Takie podejście jest szczególnie popularne w krajach o długoletnim i stabilnym systemie politycznym³. Druga możliwość postrzega obywatela jako biernego uczestnika aktu wyborczego. Konsekwencją politycznej pasywności (bo o takiej możemy wówczas mówić) staje się pewność, że nie będzie on w żaden sposób partycypował w wyborach. Tak skonstruowane postanowienie może być wynikiem wielu niesprzyjających czynników, które w efekcie powodują absencję wyborczą. Z trzecim i jednocześnie ostatnim możliwym scenariuszem mamy do czynienia wówczas, gdy wyborca wstępnie deklaruje uczestnictwo w wyborach, nie wiedząc jednocześnie, na kogo odda swój głos. Występowanie takiej tendencji często potwierdzają sondaże przedwyborcze. Sytuacja niezdecydowanego wyborcy, szczególnie z psychologicznego punktu widzenia, wydaje się o wiele trudniejsza, ponieważ wymaga większego zaangażowania poznawczego (Stencel, 2010, s. 18-21). Wszystkie wskazane możliwości zaliczane są jednak do konwencjonalnych form partycypacji politycznej⁴ (Skarżyńska, 2005, s. 163).

Choć udział w wyborach jest wynikiem indywidualnej decyzji jednostki, to sama absencja wyborcza jest już raczej postrzegana jako zjawisko nie do końca racjonalne i zgodne z jej interesem. Jak słusznie zauważa Ruy Teixeira: „Fakt, że nie wszyscy biorą udział w wyborach, wydaje się zadziwiający. Głosowanie wymaga w końcu niewiele wysiłku: tylko spełnienia kilku drobnych wymogów urzędowych oraz udania się do wyznaczonego punktu. Przynosi za to wyborcy niewątpliwą korzyść, gdyż dzięki aktowi głosowania uczestniczy w selekcjonowaniu elit politycznych, a przez to kształtuje w pewnej mierze politykę, mającą wpływ na jego życie codzienne” (Teixeira, 1998, s. 277). To na pozór proste i oczywiste stwierdzenie nie do końca znajduje odzwier-

³ Jako przykład takiego kraju mogą posłużyć Stany Zjednoczone Ameryki Północnej.

⁴ Konwencjonalne zachowania wyborcze to działania, które są zgodne z obowiązującą literą prawa i porządkiem konstytucyjnym. Ich przeciwieństwem są niekonwencjonalne zachowania wyborcze, polegające na bezpośrednim – nie angażującym władz państwowych – działaniu obywateli. Do tego typu aktywności zaliczamy manifestacje, strajki oraz inne formy obywatelskiego nieposłuszeństwa (Skarżyńska, 2005, s. 163).

ciędlenie w naszej rzeczywistości. Doskonałym tego potwierdzeniem jest niski poziom frekwencji wyborczej w Polsce, w której obywatelska absencja stała się równorzędnie badanym zjawiskiem. Uczonych interesują już nie tylko okoliczności oddania głosu i preferencje elektoratu. Istotnym elementem ich ustaleń i wnioskowań stają się także pasywne zachowania wyborców (Cześniak, 2/2003a, s. 43-44).

CZYNNIKI WARUNKUJĄCE ZACHOWANIA WYBORCÓW

ZACHOWANIA ELEKTORATU SĄ ZJAWISKIEM O WIELORAKICH UWARUNKOWANIACH (Wróbel, 2000, s. 122). Poziom uczestnictwa wyborczego stanowi wypadkową działania niemal wszystkich wymienionych w naukowych podejściach zmiennych⁵ – zarówno indywidualnych cech i charakterystyk obywateli, przyjętych rozwiązań instytucjonalnych, czy nawet czynników kontekstowych, tak prozaicznych, jak na przykład pogoda w dniu głosowania (Cześniak, 2003b, s. 51).

W literaturze przedmiotu wymienia się trzy podstawowe grupy uwarunkowań decydujących o aktywności, bądź bierności politycznej:

- tradycje kulturowe, historyczne, społeczne (jakość kultury politycznej w danym państwie, socjalizacja polityczna, kulturowe i historyczne doświadczenia społeczności, poziom urbanizacji regionu);
- cechy sytuacji wyborczej (rozwiązania instytucjonalne, rodzaj wyborów, ich percepcja, kształt sceny politycznej, sytuacja przedwyborcza, sposób prowadzenia kampanii, aktualny nastrój społeczny);
- indywidualne cechy wyborców (poziom wykształcenia, status zawodowy, wiek, płeć, miejsce zatrudnienia, a także działal-

⁵ W obrębie pefologii funkcjonują trzy klasyczne nurty badawcze. Zaliczamy do nich:

- podejście socjologiczne (określane również mianem paradygmatu socjalno-strukturalnego);
- podejście psychologii społecznej (nazywane także paradygmatem identyfikacji partyjnej lub teorią uspołecznionej jednostki);
- podejście ekonomiczne (w literaturze przedmiotu funkcjonujące jako teoria racjonalnego wyboru).

Wszystkie wymienione nurty analityczne nie koncentrują się na problemie decyzji o udziale w wyborach. Ich celem jest raczej udzielenie odpowiedzi na pytania, dlaczego wyborcy głosują i na kogo. Każdy z nich inaczej postrzega rolę poszczególnych determinant zachowań wyborczych (Stencel, 2010, s. 31-32).

ność podejmowaną w instytucjach o charakterze formalnym – np.: stowarzyszeniach, czy fundacjach)⁶.

Badania przeprowadzone tuż przed wyborami samorządowymi w Gnieźnie, w 2014 roku, pozwalają przeanalizować wpływ indywidualnych cech wyborców na ich aktywność polityczną. Celem podjętej refleksji jest próba określenia, czy i w jakim stopniu rzeczony charakterystyki determinują postawy polityczne elektoratu. Badania, które posłużą do analizy zostały zaplanowane i zrealizowane przez członków Koła Naukowego Psychologii Polityki we współpracy z członkami Koła Naukowego Samorządu Terytorialnego działających przy Wydziale Nauk Politycznych i Dziennikarstwa Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Przeprowadzono je w Gnieźnie, w dniach 23-24.10.2014 r. oraz 31.10.2014 r. Całość badań, realizowanych przy okazji projektu naukowego pt. Personalizacja polityki na poziomie lokalnym została przeprowadzona przy zastosowaniu metodologii badań ilościowych. Na potrzeby badania zrealizowano anonimowy sondaż telefoniczny oraz anonimowe badanie sondażowe z wykorzystaniem techniki Paper and Pencil Interview, w którym narzędziem był kwestionariusz ankiety (formularze bezpośrednie). Pytania w obu kwestionariuszach miały charakter zamknięty, istniała możliwość zaznaczenia kilku wariantów odpowiedzi, bez nadawania priorytetów. W niniejszym artykule analizie zostaną poddane wyłącznie formularze bezpośrednie⁷.

INDYWIDUALNE CECHY WYBORCÓW I ICH WPŁYW NA POSTAWY WYBORCZE

BADANIA NAD ZACHOWANIAMI WYBORCZYMI SYSTEMATYCZNIE POTWIERDZAJĄ wpływ indywidualnych cech i charakterystyk obywateli na poziom aktywności politycznej. Do najczęściej analizowanych zmiennych można

⁶ Autorką zaproponowanego podziału jest Krystyna Skarżyńska (Skarżyńska, 2005, s. 204). W literaturze przedmiotu funkcjonuje jednak szereg innych typologii. Wśród nich można wyróżnić tę zaproponowaną przez Sylwestra Wróbla, który uwypuklił czynniki polityczne i pozapolityczne; wyborcze związane z prowadzoną kampanią oraz pozalekcyjne (Wróbel, 2000, s. 122). Jeszcze inną klasyfikację zaproponowała Joanna Dzwonczyk, wskazując na zmienne socjoekonomiczne, prawnopolityczne, warunki rywalizacji politycznej (w tym: rodzaj ordynacji wyborczej, otwartość list wyborczych, sposób przeliczania głosów na mandaty, czy stopień wielopartyjności) oraz uwarunkowania psychologiczne (Dzwonczyk, 2006, s. 122-130). Należy przy tym zaznaczyć, iż wszystkie przywołane typologie różnią się wyłącznie semantycznie. Każda z nich obejmuje właściwie taki sam zespół determinant zachowań wyborczych.

⁷ Szerszy opis metodologii przeprowadzonych badań znajduje się w raporcie traktującym o projekcie. Formularze ankiet zostały dołączone do raportu w formie załącznika. Wspomniany raport znajduje się w niniejszym numerze „Refleksji”.

zaliczyć: poziom wykształcenia, status zawodowy, wiek, płeć, miejsce zatrudnienia, a także działalność podejmowaną w instytucjach o charakterze formalnym (np. stowarzyszeniach, fundacjach) (Skarżyńska, 2005, s. 212).

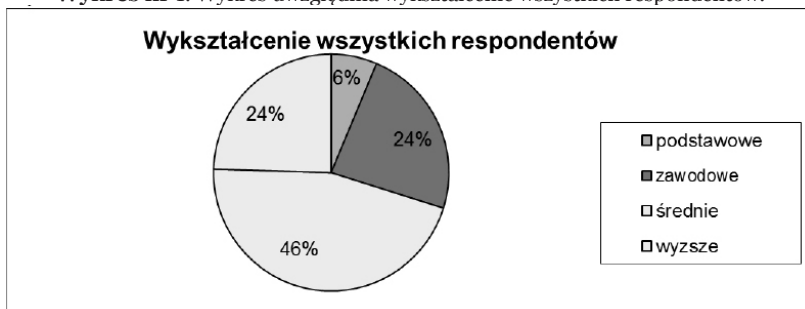
Czynnikami, które istotnie różnicują aktywność wyborczą są: wykształcenie i związany z nim poziom dochodów. Zdecydowanie rzadziej głosują osoby posiadające niższe wykształcenie, biedniejsze, należące do mniejszości (religijnych, etnicznych itp.). Co więcej, tendencja ta znajduje potwierdzenie w zaawansowanych demokracjach zachodnich. W Polsce konotacje między statusem społecznym a uczestnictwem wyborczym nie są już takie oczywiste (Skarżyńska, 2005, s. 212). Co ciekawe, badania przeprowadzone w ramach projektu naukowego pt. Personalizacja polityki na poziomie lokalnym nie do końca odzwierciedlają tę nieoczywistość. Wynika z nich bowiem, że osoby legitymujące się wykształceniem podstawowym i zawodowym rzadziej uczestniczą w wyborach. Warto jednak podkreślić, iż poziom deklaracji negatywnych (decyzja o zaniechaniu partycypacji w wyborach) jest zbliżony do deklaracji pozytywnych (decyzji o udziale w wyborach). Z badań wynika także, że osoby z wykształceniem średnim i wyższym zdecydowanie częściej biorą udział w procesie wyborczym. Dość zaskakującą tendencją jest z kolei deklarowana niechęć do politycznej aktywności osób, które posiadają wykształcenie średnie. Aż 32% spośród nich w ogóle nie zamierza uczestniczyć w wyborach samorządowych, a 11% nie wie, czy ostatecznie to uczyni (Tabela nr 1).

Tabela nr 1. Tabela uwzględnia deklaracje wszystkich osób legitymujących się określonym poziomem wykształcenia.

Wykształcenie	Zagłosuję	Nie zagłosuję	Nie Wiem
Podstawowe	46%	50%	4%
Zawodowe	42%	46%	12%
Średnie	57%	32%	11%
Wyższe	79%	19%	2%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych w wyniku przeprowadzonych badań ankietowych.

Wykres nr 1. Wykres uwzględnia wykształcenie wszystkich respondentów.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych w wyniku przeprowadzonych badań ankietowych.

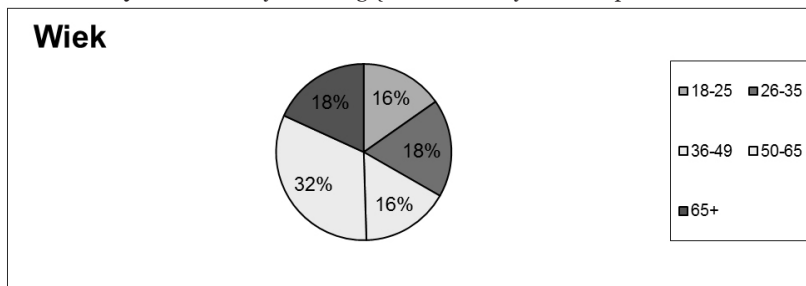
Kolejną, uwzględnioną w trakcie analizy kategorią jest wiek. Według światowych badań najniższa frekwencja występuje wśród osób najmłodszych uprawnionych do głosowania (Grzelak, Cześniak, 2008, s. 6). Absencja w wyborach jest nawet postrzegana jako pewien wzorzec pokoleniowy (szczególnie w demokracjach zachodnich). Nieco inaczej sytuacja wygląda w Polsce. Tu system aksjologiczny młodych ludzi jest przede wszystkim zdominowany przez takie wartości, jak: rodzina, przyjaciele oraz wysoka pozycja społeczna (Dzwończyk, 2006, s. 123). Przeprowadzone badania potwierdzają tak skonstruowaną tezę. Okazuje się bowiem, że wyborcy mieszczący się w przedziale wiekowym między 18 a 25 rokiem życia najrzadziej uczestniczą w wyborach. Podobnie sytuacja wygląda w przypadku osób między 26 a 35 rokiem życia. Deklarowany poziom absencji wyborczej jest w obu tych przedziałach bardzo zbliżony (wynosi kolejno: 43% i 41%).

Niektóre badania wykazują, że relatywnie rzadziej uczestniczą w wyborach także ludzie starsi (powyżej 60 roku życia) (Raciborski 1996, s. 222). Badania przeprowadzone w Gnieźnie absolutnie temu przeczą. Wynika z nich, że poziom aktywności wyborczej wraz z wiekiem wzrasta. Najwyższy jest wśród osób mających powyżej 65 roku życia, co zdaje się być pewnym, rzadko spotykanym, fenomenem. Aż 75% mieszczących się w tym przedziale mieszkańców Gniezna, deklaruje uczestnictwo w wyborach. Podobne zjawisko można zaobserwować w przypadku elektoratu wpisującego się w przedział pomiędzy 50 a 65 rokiem życia. Tutaj zaledwie 13% mniej wyborców jest zdecydowanych na udział w zbliżających się wyborach samorządowych (Tabela nr 2).

Tabela nr 2. Tabela uwzględnia deklaracje wszystkich osób odnajdujących się w określonym przedziale wiekowym.

PRZEDZIAŁ WIEKOWY RESPONDENTA	ZAGŁOSUJĘ	NIE ZAGŁOSUJĘ	NIE WIEM
18-25 lat	44%	43%	13%
26-35 lat	51%	41%	8%
36-49 lat	54%	34%	12%
50-65 la	63%	29%	8%
Powyżej 65 lat	75%	22%	3%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych w wyniku przeprowadzonych badań ankietowych.

Wykres nr 2. Wykres uwzględnia wiek wszystkich respondentów

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych w wyniku przeprowadzonych badań ankietowych.

Równie interesującą, w świetle podejmowanej refleksji, zmianą jest także płeć. Jeszcze do niedawna uprawnionym było głoszenie twierdzenia, że mężczyźni znacznie częściej niż kobiety chodzą na wybory (Żukowski, 2011, s. 13). Taka sytuacja była nieuniknioną konsekwencją zmaskulinizowania sfery politycznej. Dowiedziono ponadto, że między kobietą a mężczyzną istnieją znaczące różnice w zakresie zainteresowań, motywacji i wartości, co w istotny sposób przekładało (i nadal przekłada) się na aktywność wyborczą. Mniejsze zainteresowanie sferą polityczną tłumaczono z kolei narzuconymi kobietom rolami społecznymi (Stencel, 2010, s. 29).

Zachowania wyborcze kobiet ulegają jednak istotnym zmianom. Wzrasta nie tylko ich udział w gremiach politycznych, ale również

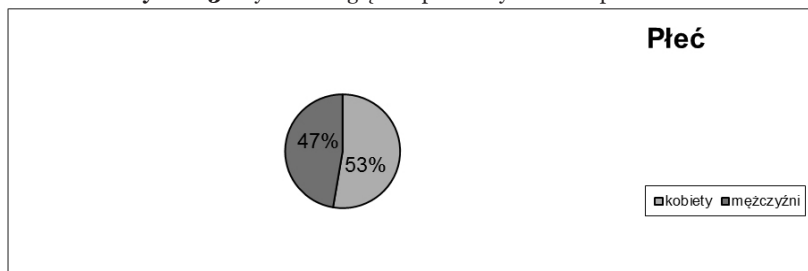
sama aktywność wyborcza. Taki stan rzeczy można powiązać między innymi z procesami emancypacyjnymi oraz modernizacyjnymi. Ważnym elementem wydaje się wykształcenie wyższe, którym legitymuje się coraz większa liczba kobiet (Stencel, 2010, s. 29). Mimo to, w Polsce w tym zakresie nadal występują statystyczne różnice rzędu 5-7% (Żukowski, 2011, s. 13). Badania przeprowadzone przez grupę studentów w Gnieźnie przeczą tej tezie. Chęć uczestnictwa w wyborach na poziomie deklaracji jest wyższa o 3 punkty procentowe w przypadku kobiet niż mężczyzn. Co więcej, okazuje się, że to mężczyźni częściej nie zamierzają uczestniczyć w wyborach. Większa liczba respondentek nie jest pewna, czy podejmie aktywność wyborczą (Tabela nr 3).

Tabela nr 3. Tabela uwzględnia płeć, jako kategorię analizy.

Deklarowany udział w wyborach bez uwzględnienia kategorii płci		Kobiety	Mężczyźni
Zagłosują	59%	60%	57%
Nie zagłosują	33%	29%	37%
Nie wiedzą	8%	11%	6%
Razem: 412 respondentów		Razem: 217 respondentek	Razem: 195 respondentów

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych w wyniku przeprowadzonych badań ankietowych

Wykres 3. Wykres uwzględnia płeć wszystkich respondentów

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych w wyniku przeprowadzonych badań ankietowych.

Ostatnią analizowaną zmienną jest miejsce zamieszkania. Czynnikiem, który może mieć znaczenie dla procesu wyborczego, jest poziom urbanizacji regionu. W literaturze przedmiotu wyróżnia się dwa

podejścia teoretyczne, których celem jest wyjaśnienie wpływu wielkości populacji na jej aktywność wyborczą. Pierwszym z nich jest model mobilizacji, zakładający, że obszary silniej zurbanizowane charakteryzują się wyższym poziomem frekwencji. Zdaniem badaczy mieszkańcy wielkich miast zajmują bardziej centralne miejsce w sferze społeczno-politycznej, co przekłada się na większy dostęp do informacji politycznych oraz zdecydowanie intensywniejszy kontakt z politycznymi decydentami. To z kolei sprzyja politycznej partycypacji (Stencel, 2010, s. 23). Przeciwnością teorii mobilizacji jest model słabnięcia społeczności, który przewiduje większe zaangażowanie elektoratu w niewielkich zbiorowościach. To jest zaś konsekwencją skuteczniejszego zarządzania oraz większej presji społecznej (Stencel, 2010, s. 23).

Na podobnych założeniach opiera się koncepcja wpływu społecznego, która aktywność wyborczą traktuje w kategoriach poczucia obligacji i odpowiedzialności. Zyskuje ona silniejszy wymiar w sytuacji większej pasywności obywateli, a także silniejszego wpływu autorytetów. Odzwierciedlenie tej teorii można zaobserwować w Polsce, kiedy frekwencja w wyborach samorządowych jest wyższa na wsi niż w miastach (Stencel, 2010, s. 23-24). Z badań przeprowadzonych na terenie miasta Gniezna wynika jednak, że miejsce zamieszkania wyborcy nie warunkuje jego planów wyborczych. Na poziomie deklaracji zarówno mieszkańcy miasta, jak i wsi wykazują podobny stopień zainteresowania uczestnictwem w procesie wyborczym (Tabela nr 4).

Tabela nr 4 Tabela uwzględniająca miejsce zamieszkania respondentów.

Miejsce zamieszkania*	Zagłosuję	Nie zagłosuję	Nie wiem
Miasto	59%	33%	8%
Wieś	58%	29%	13%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych w wyniku przeprowadzonych badań ankietowych.

WNIOSKI

BADANIA PRZEPROWADZONE W GNIEŹNIE Z JEDNEJ STRONY POTWIERDZAJĄ dotychczasowe trendy badawcze, z drugiej zaś wnoszą pewne poznawcze novum i podważają twierdzenia na pozór oczywiste. Jednym z nich jest choćby to, które głosi skłonność osób starszych do politycznej bierności. Okazuje się bowiem, że w Gnieźnie takie osoby zdecydowanie czę-

ściej deklarują swój udział w wyborach, co zdaje się być pewnym analitycznym fenomenem. Nie bez znaczenia pozostaje również poziom wykształcenia, którym legitymują się wyborcy. Najwyższą aktywność można zaobserwować wśród tych, posiadających wykształcenie akademickie. Najniższą wśród tych, którzy ukończyli szkołę podstawową i zawodową. Można przypuszczać, iż pasywność polityczna w przypadku tych drugich wynika z niskich dochodów, które w konsekwencji przekładają się na niski status społeczny. Dość symptomatyczna dla omawianej zmiennej jest także polityczna bierność osób legitymujących się wykształceniem średnim. Wynika ona przypuszczalnie z braku oferty politycznej dla młodych osób, a także z niewielkiego zainteresowania sferą publiczną tych ostatnich. Jedną z analizowanych kategorii jest również płeć. Badania przeprowadzone w Gnieźnie nie potwierdzają jej wpływu na zachowania wyborcze. Wręcz przeciwnie, dowodzą, że właściwie nie ma ona większego znaczenia w procesie wyborczym. Ostatnią zmienną było miejsce zamieszkania. Z badań jednoznacznie wynika, iż w przypadku badanego miejsca, nie odgrywa ono istotniejszej roli.

W świetle powyższych ustaleń zasadną wydaje się konstatacja, że partycypacja wyborcza w Polsce stanowi zjawisko złożone, wielopłaszczyznowe, a także implikowane przez wiele różnych czynników – w tym indywidualne cechy wyborców. Należy przy tym pamiętać, że każdy badany elektorat posiada specyficzne – zależne choćby od istniejących na danym obszarze tradycji historycznych – właściwości, które nierzadko determinują zachowania wyborcze. Bardziej kompleksowa analiza wymaga zatem uwzględnienia wszystkich wymienionych w trakcie podjętej analizy grup uwarunkowań.

BIBLIOGRAFIA

- Antoszewski A., Herbut R. (2004), *Leksykon politologii*, Wrocław.
- Cześniak M. (2/2003a), *Uczestnictwo wyborcze: teoretyczne przesłanki, modele wyjaśniania, analizy empiryczne*, Studia Socjologiczne.
- Cześniak M. (2003b), *Partycypacja wyborcza w Polsce 1991-2001*, w: *System partyjny i zachowania wyborcze. Dekada polskich doświadczeń*, red. R. Markowski, Warszawa.
- Dahl R. (1995), *Demokracja i jej krytycy*, Warszawa.
- Dzwończyk J. (2006), *Absencja wyborcza w wyborach parlamentarnych w Polsce po 1989 roku*, [w] *Zachowania wyborcze społeczeństwa polskiego po 1989 roku. Próba oglądu i analiza zjawiska*, red. A. Kasińska-Metryka, Kielce 2006.

- Grzelak P., Cześniak M. (2008), *Zmień kraj. Idź na wybory*, Warszawa.
- Korzeniowski K. (2002), *Psychospołeczne uwarunkowania zachowań wyborczych*,
- Raciborski J. (1996), *Absencja wyborcza: obraz i uwarunkowania zjawiska, w: Naród-władza-społeczeństwo*, red. A. Jasińska-Kania, J. Raciborski, Warszawa.
- Raciborski J. (2003), *Polityka polska. Szkice*, Warszawa.
- Skarżyńska K. (2005), *Człowiek a polityka. Zarys psychologii politycznej*, Warszawa.
- Stencel M. (2010), *Wizerunek kandydatów na urząd prezydenta a osobowość ich wyborców*, Lublin.
- Teixeira R. (1998), *Znikający wyborca w Ameryce, za: J. Szczupaczyński, Władza i społeczeństwo*, Warszawa. [w] *Podstawy psychologii politycznej*, red. K. Skarżyńska, Poznań.
- Wróbel S. (2000), *O pojęciu i modelach zachowań wyborczych*, [w]: *Polityka: przedmiot badań i formy jej przejawiania się*, red. P. Dobrowolski, M. Stolarczyk, Katowice.
- Żukowski A. (2011), *Partycypacja wyborcza kobiet – wyzwania i dylematy*, Toruń.

SUMMARY

STUDIES ON ELECTORAL BEHAVIOR SYSTEMATICALLY CONFIRM THE INFLUENCE OF individual characteristics and the characteristics of the citizens on the level of political activity. For the variables most commonly examined include: level of education, professional status, age, gender and place of residence. Studies conducted just before the local elections in Gniezno, in 2014, allow us to analyze the impact of these characteristics on the political activity of voters. The objective of the article reflection will attempt to determine whether and to what extent, those characteristics determine political attitudes of Gniezno electorate. Nota o autorze.

NOTA O AUTORCE

Katarzyna Szkudlarek [kat.szk@wp.pl] – absolwentka kierunku Politologia na Wydziale Nauk Politycznych i Dziennikarstwa Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Jej zainteresowania badawcze oscylują wokół takich zagadnień, jak: determinanty zachowań wyborczych, podmiotowość polityczna, procesy polityczno-społeczne w byłych republikach postradzieckich oraz tożsamość Polek w dyskursie feministycznym.